

Павленко Ірина Григорівна.

Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. Матеріали II всеукраїнської наукової конференції. 28-29 жовтня 2016 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпро: Роял Принт, 2016. – 292 с. – С. 198 – 201.

І.Г. Павленко

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У науковій теорії світосприймання людини й природи як єдиної космічної цілісності, розробленій В.Вернадським та його послідовниками, особливо очевидною є необхідність формування у підростаючого покоління екологічної культури, яка сприяє успішному проведенню заходів з охорони навколишнього середовища та «благоговійному» ставленню людей до життя в усіх його проявах як найвищої цінності.

Усталену в сучасному суспільстві утилітарно-прагматичну поведінку людства до природи можна змінити за допомогою формування у нього повноцінної екологічної культури, яка базується на пізнавальному, емоційно-ціннісному, поведінковому та діяльнісному елементах. При цьому природознавство, етика, естетика виступають в екологічній культурі у безперервній єдності, що дозволяє виховувати у людей морально-естетичне ставлення до природи.

У зв'язку з цим зростає необхідність екологічного виховання населення України та створення єдиної безперервної системи екологічної освіти, яка охоплює всі вікові періоди людського життя. Процес екологічної освіти орієнтований, перш за все, на облагороджування людини, зростання рівня її екологічної культури, розвиток у неї ціннісного сприйняття довкілля, пізнання природних взаємозв'язків, а також на оздоровлення міжособистих відношень, виховання поваги до всього існуючого та усвідомлення людьми своєї відповідальності за стан природи.

Відповідно до цього актуалізується проблема професійної підготовки майбутнього фахівця, формування його духовної культури, у тому числі й екологічної, яке відбувається в стінах вищого навчального закладу. Тому

завдання виховання екологічної культури повинні пронизувати весь цикл дисциплін, які вивчаються у ВНЗ – гуманітарних, суспільних, природничих. Тим більше, що вузькопрофесійна підготовка фахівців вже не відповідає вимогам нашого часу; важливим компонентом професійної освіти є особиста культура випускника, а вища освіта повинна стати елементом загальної культури людини.

Можливі шляхи духовної взаємодії людини й природи, необхідність екологічної освіти кожної людини, роль екологічної культури у процесі формування духовної культури особистості та суспільства подані у працях Н.Бібік, С.Бородавкіна, А.Букіна, О.Вербицького, О.Захлебного, І.Зверева, В.Ільченко, О.Плахотнік, І.Суравегіної, Г.Ткачук, В.Червонецького та ін. Але, як показав аналіз літератури, формування екологічної культури майбутніх фахівців як педагогічна проблема потребує подальшого вивчення.

Тому головною **метою статті** є розгляд деяких особливостей та педагогічних умов формування екологічної культури сучасної студентської молоді.

Екологічна освіта та виховання сьогодні орієнтовані на утворення системи безперервної екологічної освіти (БЕО), яка спрямована на розвиток екологічної свідомості й мислення, екологічну культуру особистості й суспільства, відповідне ставлення кожної людини до природи. Система безперервної екологічної освіти охоплює й навчально-виховний процес ВНЗ.

Проблема формування екологічної культури майбутнього спеціаліста ускладнюється тим, що немає єдиної наукової думки з приводу самого визначення поняття «екологічна культура». Так, екологічна культура, на думку О.Вербицького, виступає як «сукупність досвіду взаємодії людей з природою, котра забезпечує виживання та розвиток людини, яка виявляється у вигляді теоретичних знань та способів практичних дій у природі й суспільстві, моральних норм, цінностей та культурних традицій» [1, с. 33]. Вчені О.Захлебний, І.Суравегіна під екологічною культурою розуміють відповідне ставлення людини до власних природних даних (власного

організму), до природи (загальній передумові матеріальної праці, природного середовища життєдіяльності людей), до діяльності, яка пов'язана з вивченням та охороною довкілля [3]. М.Тарасенко вважає, що «екологічна культура включає визначений «зріз» суспільно виробленого способу самореалізації людини в природі, культурні традиції, життєвий досвід, моральні почуття та моральну оцінку ставлення людини до навколишнього середовища» [4, с. 232]. Б.Ліхачов, включає в екологічну культуру відповідні знання, глибоку зацікавленість у природоохоронній діяльності, грамотне її здійснення, багатство морально-естетичних почуттів та переживань, які породжуються від спілкування з природою. Екологічна культура, на думку І.Зверева, передбачає наявність у людини твердих знань, переконань, готовність до діяльності, а також її практичні дії, які погоджені з вимогами дбайливого ставлення до природи [5]. Н.Гнілуша складниками екологічної культури вважає екологічну свідомість, екологічні переконання, екологічний світогляд, готовність до екологічної діяльності, відповідне ставлення до навколишнього середовища [2].

Виходячи з вищесказаного, ми під екологічною культурою розуміємо інтегративну якість особистості, що втілює духовно-моральні цінності й визначає екологічно-моральні вчинки, які спрямовані на збереження життя в усіх його проявах та на створення краси природного середовища. При цьому екологічна культура майбутніх фахівців характеризується не тільки оволодінням технічними, науково-економічними знаннями, вміннями, навичками, а й естетичним ставленням до природи, розвитком емоційно-чуттєвої сфери людини, вихованням її естетичних потреб та інтересів, проявом творчої діяльності. Отже, одним із засобів формування екологічної культури повинно стати мистецтво, яке допоможе виховати та розвинути естетичне ставлення сучасних студентів до природи, примусить їх усвідомити неповторну різноманітність, цілісність оточуючого світу й розуміти необхідність його охорони. Використання творів мистецтва в навчально-виховному процесі вищої школи дозволить переорієнтувати

традиційні утилітарно-прагматичні погляди людини на естетико-екологічні, активно-творчі.

Здатність мистецтва пробуджувати у людей людяність, добро, неповторність особистісного самосприйняття колориту й поетичної чуттєвості буття дозволяє гармонізувати життя людини. Це виявляється, перш за все, у руйнуванні стереотипів, згрубілого мислення, у подоланні шляху від загальнолюдського до особистісного досвіду, від емпіризму пережитого до художніх символів та духовних цінностей.

Об'єктивним джерелом сприйняття краси природи завжди виступає безпосереднє усвідомлення людиною гармонійного взаємозв'язку природних явищ або їх художнього образу. Саме мистецтво сприяє формуванню в майбутніх спеціалістів морально-естетичного ставлення до природи, образу природи й світу, розвитку емоційної пам'яті, благородства думки та вчинку.

Формування екологічної культури майбутніх фахівців засобами мистецтва допомагає вихованню естетичного ставлення до природи, що дозволяє вирішити ряд екологічних проблем. З усього вищесказаного випливає, що при організації процесу формування екологічної культури майбутніх спеціалістів необхідно дотримуватися таких педагогічних умов:

- реалізації мультидисциплінарного підходу при організації екологічної освіти майбутніх фахівців. При цьому під мультидисциплінарним підходом розуміємо екологізацію більшості існуючих навчальних предметів;
- використання творів мистецтва поряд із організацією безпосереднього сприйняття майбутніми спеціалістами природних об'єктів;
- здійснення на морально-естетичному рівні заглиблення у світ природи, переживання її художнього образу;
- застосування творів мистецтва як засобу «естетичного діалогу» з об'єктами природи.

Дане дослідження проблеми формування екологічної культури майбутніх спеціалістів допоможе у пошуку нових ефективних шляхів

удосконалення екологічної освіти вищої школи, у створенні сучасних технологій освіти, прогнозуванні результатів екологічного виховання. Подальшої розробки потребує більш детальне вивчення усіх об'єктивних та суб'єктивних факторів, які впливають на формування екологічної культури сучасної студентської молоді, дослідження взаємозв'язку різних навчальних дисциплін у формуванні екологічної культури майбутніх спеціалістів, розгляд особливостей виховання екологічної культури майбутніх фахівців у зв'язку з географічними, історичними, культурними особливостями кожного конкретного регіону нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Вербицкий А.А. Основы концепции развития непрерывного экологического образования / А.А. Вербицкий // Педагогика. – 1997. – № 6. – С. 31 – 36.
2. Гнілуша Н. Екологічна освіта – складова культури майбутнього вчителя / Н. Гнілуша // Рідна школа. – 1999. – № 7–8. – С. 40 – 42.
3. Захлебный А.Н., Суравегина И.Т. Научно – технический прогресс и экологическое образование / А.Н. Захлебный, И.Т. Суравегина // Советская педагогика. – 1985. – № 12. – С. 9 – 14.
4. Тарасенко Н.Ф. Природа, технология, культура: философско-мировоззренческий анализ / Н.Ф. Тарасенко – К. : Наук. думка, 1985. – 256 с.
5. Экологическое образование школьников / [под ред. И.Д. Зверева, И.Т. Суравегиной]. – М. : Педагогика, 1983. - 160 с.